

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху:
сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квіт-
ня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса :
Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практич-
них напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних
в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнто-
ваних досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права,
функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації
суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністра-
тивного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а
також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, кри-
міналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності
прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права
і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського,
земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисци-
плінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світо-
вих соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємни-
цтва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження
у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного
моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, пере-
кладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та прак-
тиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних тех-
нологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Шамота Олександр Володимирович

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОДНОСТАТЕВИХ ПАРТНЕРСТВ В УКРАЇНІ:
ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ. 118

Боярчук Михайло Вікторович

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ. 121

Вовчок Руслан Володимирович

ЗАХИСТ ПРАВ ЗАМОВНИКА ТА ВИКОНАВЦЯ У ДОГОВОРАХ ПРО НАДАННЯ
ІТ-ПОСЛУГ. 126

Гнатенко Сергій Сергійович

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ
ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ. 129

Гнатюк Дмитро Володимирович

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ. 134

Коваленко Сергій Олегович

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. 138

Новиченко Михайло Юрійович

ЦИФРОВІ ОБ'ЄКТИ ЯК КАТЕГОРІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ОНТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ. 143

Романовський Денис Сергійович

ВПЛИВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА МАЙНОВІ ПРАВА ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ. 145

Стрілець Михайло Ігорович

СПОСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ СТОРІН В УМОВАХ ІНТЕРНЕТ-
СЕРЕДОВИЩА: ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР. 148

Тимова Аліна Олексіївна

КОНЦЕПЦІЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МАНІПУЛЯЦІЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В
ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ. 150

Шипков Єгор Олексійович

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ. 154

Якушев Станіслав Ігорович

КОМПЕНСАЦІЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА (НА
ПРАКТИЦІ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ). 156

СЕКЦІЯ 14. ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Голубева Неллі Юрїївна

РОЗПОДІЛ СУДОВИХ ВИТРАТ МІЖ СТОРОНАМИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ США. 160

Андронов Ігор Володимирович

ФОРМУЛЮВАННЯ ПОЗОВНИХ ВИМОГ ТА ЇХ ОЦІНКА СУДОМ. 163

Волкова Наталія Василівна

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ У ЗАХИСТІ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ ТА
НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ. 165

Бут Ілля Олександрович

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ
ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ. 169

Дрогозюк Крістіна Борисівна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ. 173

Ліопол Інна Михайлівна

АПЕЛЯЦІЙНИЙ ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ У СВІТЛІ
СТАНДАРТІВ СПРАВЕДЛИВОГО СУДУ. 177

ханізмів. Саморегулювання цифрових платформ стає важливим елементом приватно-правового регулювання, однак потребує належного балансу з гарантіями прав користувачів.

Подальший розвиток законодавства має бути спрямований на забезпечення правової визначеності, підвищення ефективності захисту та гармонізацію з міжнародними стандартами.

Ключові слова: інтернет-середовище, цивільно-правовий захист, електронні правочини, саморегулювання платформ, альтернативне вирішення спорів.

Key words: Internet environment, civil legal protection, electronic transactions, self-regulation of platforms, alternative dispute resolution.

Тітова Аліна Олексіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри приватного права*

КОНЦЕПЦІЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МАНІПУЛЯЦІЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Сучасний інформаційний простір характеризується безпрецедентною складністю взаємодій між суб'єктами комунікації, що породжує якісно нові форми впливу на суспільну свідомість. Феномен маніпуляції інформацією, що в широкому сенсі охоплює цілеспрямований вплив на когнітивні процеси реципієнта через спотворення, приховування або зміну інформації, набуває в умовах цифрової епохи системного характеру, виходячи за межі індивідуальних актів обману. Вітчизняна наука вже зробила суттєвий внесок у концептуалізацію цього явища: зокрема, Г. Г. Почепцов – засновник теорії комунікацій в Україні, розглядає маніпуляцію інформацією як ядро сучасних інформаційних воєн, наголошуючи, що «сміслова війна» є передусім боротьбою не за факти, а за інтерпретації, і саме у цій площині здійснюється найглибший вплив на суспільну свідомість [1, с. 121]. Ця теза є методологічно відправною для побудови концепції багаторівневої відповідальності: якщо маніпуляція оперує не лише неправдивою інформацією, а й спотвореними, модифікованими фактами та даними, то і відповідальність за неї не може обмежуватися встановленням об'єктивної хибності окремих тверджень – вона має поширюватися на правову організацію та функціонування інформаційного середовища, включаючи умови створення, відбору, модерації, ранжування та поширення інформації.

Теоретичне розмежування між маніпуляцією, переконанням і обманом є необхідною точкою відліку будь-якого аналізу відповідальності. У класичній філософії комунікації це розмежування було закладено Юргеном Габермасом, котрий у теорії комунікативної дії протиставляв комунікативну раціональність – орієнтовану на взаємне порозуміння – стратегічній дії, спрямованій на досягнення

власних цілей в обхід свободі усвідомленого волевиявлення іншого [2]. Маніпуляція також є різновидом стратегічної дії, що може і не містити технічно неправдивих тверджень, однак систематично підриває умови для рівноправного дискурсу. Вітчизняні дослідники конкретизують цей загальнотеоретичний контекст стосовно специфіки українського медіапростору: найбільш ефективна маніпуляція саме тому є прихованою за своєю природою – вона формує «порядок денного» у свідомості аудиторії, залишаючись непомітною для реципієнта [3, с. 3]. Така прихованість робить маніпуляцію принципово відмінною від прямої дезінформації та вимагає значно складніших механізмів правового й етичного реагування.

Перший, індивідуальний рівень відповідальності є найбільш дослідженим у традиційній доктрині деліктного права, однак в умовах мережових комунікацій він зазнає суттєвої трансформації. Центр демократії та верховенства права в Україні (ЦЕДЕМ) у своїх аналітичних матеріалах наголошує: дезінформація як явище потребує чіткого юридичного визначення в українському законодавстві, оскільки без нормативної визначеності неможливо встановити ані коло суб'єктів відповідальності, ані механізм притягнення до неї [4]. Ця констатація є симптоматичною: чинне українське інформаційне законодавство, що ґрунтується насамперед на Законі «Про інформацію» 1992 року та Законі «Про медіа» 2022 року, містить лише фрагментарне й неузгоджене регулювання відповідальності за маніпулятивний контент, зосереджуючись переважно на категоріях недостовірної інформації та наклепу. Водночас, у мережевому середовищі ланцюжок поширення маніпулятивного контенту настільки розгалужений, що ізоляція індивідуальної відповідальності стає методологічно хибною: більшість ретрансляторів дезінформації не є її первинними авторами й нерідко самі перебувають у стані епістемічної нерациональності, тобто є одночасно суб'єктами й об'єктами маніпуляції [5]. Відповідь на питання про межі індивідуальної відповідальності в такому контексті слід шукати в концепції епістемічної відповідальності соціальної епістемології: суб'єкт несе обов'язок дотримуватися вимог перевірки та належної оцінки інформації навіть у випадку, коли він є її отримувачем, а не поширювачем маніпулятивного повідомлення [6]. Отже, епістемічна відповідальність відображає обов'язок суб'єкта діяти у сфері інформаційних відносин таким чином, щоб забезпечувати достовірність, цілісність та ненавмисне викривлення змісту інформації, утримуючись від практик, здатних спотворювати процес формування волі інших осіб.

Другий рівень – платформна відповідальність – є найбільш дискусійним у сучасній правовій доктрині, що відображає фундаментальну напругу між принципом свободи слова та необхідністю захисту інформаційного середовища від систематичного спотворення. Великі цифрові платформи займають унікальну позицію посередників, які, з одного боку, не є авторами контенту, що поширюється на них, а з іншого – здійснюють алгоритмічний відбір, ранжування та підсилення цього контенту, що фактично перетворює їх на активних учасників ін-

формаційного процесу. Вітчизняний дослідник В. А. Ліпкан, розробляючи концепцію інформаційної безпеки держави, фіксує аналогічну логіку: платформи є не нейтральними каналами передачі повідомлень, а самостійними суб'єктами формування інформаційної реальності, і саме тому питання їхньої відповідальності не може вирішуватися в межах традиційних конструкцій відповідальності провайдерів [7]. Виходячи з цього, видається обґрунтованим розглядати цифрові платформи як самостійних суб'єктів деліктної відповідальності у випадках, коли їх діяльність сприяє поширенню маніпулятивної інформації та спричиненню шкоди. Такими діями можуть бути, зокрема: автоматизоване впорядкування інформаційного контенту (встановлення пріоритету); його рекомендація та персоналізоване спрямування на визначені групи користувачів; підсилення охоплення шляхом автоматизованого поширення; нежиття належних заходів щодо обмеження доступу або видалення маніпулятивного контенту за наявності обізнаності про його характер; створення або підтримання умов для систематичного поширення спотвореної інформації; використання механізмів отримання прибутку, що стимулюють поширення такого контенту; а також неналежне реагування на повідомлення про порушення.

Третій рівень відповідальності – державний та інституційний – є найбільш проблематичним з точки зору механізмів реалізації, оскільки передбачає підзвітність суб'єктів, що самі здійснюють регуляторні функції. Держава виступає одночасно регулятором інформаційного простору та суб'єктом формування інформаційної політики, що у крайніх проявах може набувати ознак державної пропаганди. Сучасні науковці, досліджуючи технології впливу на суспільну свідомість в умовах гібридної війни відзначають, що сучасні державні комунікаційні практики рідко ґрунтуються на прямому викривленні фактів – вони функціонують передусім через конструювання відповідних інтерпретаційних рамок, добір акцентів і цілеспрямоване формування порядку денного, залишаючись у формальних межах достовірності [8, с. 128].

Четвертий, системний рівень відповідальності пов'язаний із загальним станом знань, рівнем критичного мислення та здатністю суспільства сприймати й оцінювати інформацію, що визначає його вразливість або стійкість до маніпуляцій. Як зазначає М. О. Кіца, досліджуючи поширення фейкової інформації в українському медіапросторі, значна частина користувачів не володіє достатніми навичками для розпізнавання маніпулятивного контенту, що свідчить про наявність системної проблеми, яка не може бути усунена виключно правовими засобами [9, с. 284].

Узагальнюючи викладене, доцільно констатувати, що відповідальність за шкоду, завдану маніпуляцією інформацією, має багаторівневий характер і не може бути ефективно забезпечена в межах виключно індивідуальної деліктної моделі, оскільки охоплює взаємопов'язані рівні – індивідуальний, платформний, державний та системний, – кожен з яких формує окремий сегмент впливу на інформаційне середовище та зумовлює необхідність комплексного правового

підходу, спрямованого не лише на реагування на вже заподіяну шкоду, а й на попередження умов її виникнення.

Це, своєю чергою, зумовлює доцільність розгляду маніпуляції інформацією саме у площині цивільного права, оскільки вона проявляється як форма протиправного впливу на особу, що здатна порушувати її особисті немайнові права (зокрема, право на честь, гідність, ділову репутацію, інформаційну автономію) або майнові інтереси, спричиняючи шкоду, яка підлягає відшкодуванню в межах деліктних зобов'язань, а отже – потребує належного правового осмислення та інструментарію приватноправового захисту.

Відтак маніпуляція інформацією набуває ознак правової категорії, оскільки виступає юридично значущою формою поведінки, що здатна порушувати охоронювані законом права та інтереси особи, спричиняти шкоду і, відповідно, обумовлювати виникнення деліктних зобов'язань та застосування цивільно-правової відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Києво-Могилян. акад., 2015. 496 с.
2. Habermas J. The Theory of Communicative Action. Vol. 1: *Reason and the Rationalization of Society*. Boston : Beacon Press, 1984. 562 p.
3. Лігачова Н., Черненко С., Іванов В., Дацюк С. Маніпуляції на ТБ: Маніпулятивні технології в інформаційно-аналітичних телепрограмах українського телебачення: моніторинг, рекомендації щодо захисту від впливу та запобігання застосуванню. Принципи відкритої редакційної політики телеканалів. Київ, 2003. 218 с. URL: https://detector.media/php/uploads/files/books/kniga_tb_teror.pdf
4. Епідемія дезінформації: чому фейки стали частиною нашого життя і як «вакцинуватися». Аналітичний звіт. Київ, 2022. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/>
5. Starbird K., Arif A., Wilson T. Disinformation as Collaborative Work: Surfacing the Participatory Nature of Strategic Information Operations. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*. 2019. Vol. 3 (CSCW). URL: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/3359229>
6. Goldman A. I. Knowledge in a Social World. Oxford: Clarendon Press of Oxford University Press, 199. 407 p.
7. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2006. 280 с.
8. Данильян О. Г., Калиновський Ю. Ю. Технології маніпулювання суспільною свідомістю у сучасних гібридних війнах: соціокультурний контекст. *Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс*: монографія / за ред. В. А. Кротюка. Харків: ФОП Федорко М. Ю., 2021. С. 108–130. URL: <https://library.dnu.dp.ua/vijni.pdf>

9. Кіца М. О. Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2016. № 1. С. 281–287.

Ключові слова: маніпуляція інформацією, інформаційні правовідносини, відшкодування шкоди, цифрові платформи, цивільно-правова відповідальність, інформаційне середовище, особисті немайнові права, інформаційне суспільство.

Key words: information manipulation, information legal relations, compensation for damage, digital platforms, civil liability, information environment, personal non-property rights, information society.

Шипков Єгор Олексійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри приватного права*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Українське законодавство пропонує розглядати віртуальні активи як нематеріальні блага, на які поширюється режим права власності, тому власники таких активів можуть володіти, користуватися та розпоряджатися ними на власний розсуд, а також мають право захищати їх від незаконних посягань.

На думку Панченка С. В., під поняттям «захист» необхідно розуміти активну поведінку суб'єкта, яка спрямована на гарантування його прав, свобод та інтересів, а поняття «право на захист» розкривається в аспекті існування двох концепцій, а саме: як самостійне право (представники – Ромовська З. В., Штанько А. О.) та як суб'єктивне право особи (представники – Братусь С. М., Левицький М. О., Стефанчук Р. О.). При цьому, вчений є прихильником саме першої концепції, аргументуючи її тим, що функція права на захист полягає у відновленні порушеного права, його визнанні, припиненні порушення, усуненні перешкод, відшкодуванні шкоди тощо, тому воно охоплює ширше розуміння, ніж суб'єктивне право особи [1, с. 14-15].

Вчений В. В. Винокуров дотримується другої концепції, визначаючи право на захист як гарантоване Конституцією та законами України суб'єктивне право особи, в основі якого закладена можливість використання юридичних механізмів, передбачених національним законодавством або міжнародними стандартами, з метою охорони, захисту та відновлення прав, свобод і законних інтересів внаслідок їх порушення або погрози порушення, оспорювання чи невизнання [2, с. 40].

Якщо розглянути позицію Верховного суду, то у свої постанові від 07.12.2017 року по справі № 802/158/17-а він зазначив, що право на захист доцільно розглядати як самостійне суб'єктивне право, яке виникає у особи виключно в мо-